

Hullán Lilla

Gusztáv tanít

1. Bevezetés

Az idegen nyelveket a maguk szociokulturális sokszínűségében érdemes és kell megismerni, hiszen így érthetjük meg a célnyelvi közösségek kulturális elvárásait. A kulturális kompetenciában bennfoglalt ismeretek – amelyek sokkal inkább az ún. antropológiai kultúra tudásanyagát jelentik, mintsem a magas kultúráét (Szili 2005) – leggyorsabban és leghatékonyabban akkor sajátíthatóak el, ha a nyelvtanuló hosszabb időt tölt célnyelvi környezetben. Ha erre nincs lehetőség, a tanórai szituációkat kell a valós élet helyzeteihez közelítenünk.

A valóságot sokféle módszerrel tudjuk becsempészni a tanórára. Ezek egyike a filmekkel való munka. A játékfilmek egy darabka életet, valóságot visznek be a tanórára (Rössler 2007). Előnyük, hogy a nyelv és a kultúra szituációkba ágyazva jelenik meg bennük, nemcsak a beszéd, a mimika és a gesztikuláció, hanem a környezet is segíti a megértést. Nyelvi és paralingvális információkat nyújtanak egyszerűen, ennek köszönhetően a természetes beszédhelyzetre készítik fel, ahol minden csatornát fel lehet és kell használni a megértéshez (Durst 2006). Mindemellett érzelmeket keltenek, állásfoglalásra készítetnek, s ezzel a tanulás hatékonyságát fokozzák. A kérdés, hogy mikor kapcsoljuk be őket az oktatás folyamatába. Meggyőződésem és tapasztalatom szerint már az első órákon megjelenhetnek, a nyelvismeret hiánya ugyanis lassítja, de nem akadályozza meg teljesen a megértést. A jól kiválasztott film kikapcsolódást nyújt, szórakoztat, felhívja a figyelmet a kulturális eltérésekre, motíválhat az autonóm tanulásra, kutatásra, sőt adott esetben saját film készítésére is.

2. A filmekről a nyelvórákon (és azokon kívül)

A magyarul tanuló külföldiek, illetve az őket tanító tanárok számára még nem áll rendelkezésre túl sok didaktikai elvek szerint felépített filmanyag, noha egyre több igazán színvonalas magyar játékfilm készül. Elsősorban vígjátékok, de kitűnő történelmi filmek is (*Csak szex és más semmi; Szabadság, szerelem* stb.). Való igaz, hogy a didaktikai előkészítő munka, melynek köszönhetően a filmeket fel tudjuk használni a nyelvórákon, nem csekély, de a befektetett energia megtérül: a tanulók irányítottan és mégis önállóan tudnak dolgozni, s többnyire örömmel.

A film kiválasztásánál figyelniünk kell arra, hogy a diákokat érdekelje a film témája, és lehetőleg felkeltse az érdeklődésüket a célnyelvi ország valamely jel-

lemzője iránt. Nagyon jó, ha valami váratlan történik a filmvászonon, ez ébren tartja a figyelmüket, elgondolkodtatja őket, beszélgetésre, vitára ösztönöz (Sass 2007). A film autentikus anyag, a megértési folyamat tehát jóval komplexebb, mint a kizárólag tanórára írt anyagok esetében. Épp ezért fontos, hogy tudatosítsuk diákjainkban, a cél nem a totális, hanem a globális értés. A filmek teljes megértése irreális és nagyon frusztráló elvárás lehet, a globális megértés technikáit és a kombinált hallás-látás értés elsajátítását azonban tanítani és gyakoroltatni kell (Durst 2006). Véleményem szerint erre a célra nemcsak a magyar, hanem a szinkronizált filmek is alkalmasak, amiket feladatlappal vagy akár kikapcsolódásképpen is megnézethetünk. A magyar szinkron legtöbbször kiváló, a filmek egyetlen hátránya a magyarórán, hogy nem a mi kultúránkat mutatják be, ugyanakkor sokat segítenek a beszéddallam, a hangsúly és a hanglejtés elsajátításában.

„A tanórai videóhasználat legfontosabb célja, hogy képessé tegyük diákjainkat a filmet kritikusan vizsgálni nyelvi-tartalmi, országismereti, műfaji vagy média-pedagógiai szempontból” (Brandt 1996: 5). A német mint idegen nyelv oktatásáról szólva a szerző hangsúlyozza, hogy a filmvetítésnek mindig többet kell jelentenie pusztán mozinál, passzív befogadásnál: „a diáknak aktívan kell foglalkoznia a filmbeli valósággal, mely állandó kihívást jelent” (i. h.). Egyetértek Brandtval abban, hogy a tanórára a filmeknek valóban nem lehet kizárólag a szórakoztatás a céljuk, de megítélésem szerint hasznosak lehetnek azok a filmek is, melyeket nem didaktizálunk. A közös mozi – nem tanórai keretek között – nagyon jó lehetőség arra, hogy a csoport összekovácsolódjon, a diákok jobban megismerjék és megszeressék egymást. Egy összetartó, egymást szerető és segítő csoporthoz való tartozás nagy motivációt jelent a nyelvtanulásban is.

Az autonóm tanulás jegyében diákjaink maguk is vizsgálhatnak magyar filmeket például történelmi, politikai, kulturális vagy társadalmi szempontból. Fontosnak tartom, hogy munkájuk eredményét a csoport előtt elő is adják. Természetesen más, kevésbé tudományos jellegű munkát is végezhetnek egyénileg: filmajánlót írhatnak vagy akár egyes színészek munkásságát is kutathatják.

2.1. A rövidfilmekről

Az idegennyelv-oktatásban a rövidfilmek nagy előnye, hogy teljességükben bemutatathatók, a hozzájuk készített feladatok megoldása, ellenőrzése közben többször is újrajátszhatók. Ki kell emelnem, hogy nem csak a hosszúságukban térnek el a nagyjátékfilmekről, felépítésük sem azonos: kevesebb bennük az esemény és a szereplő, legtöbbször egyszerűbb és gyorsabb a cselekményük, történetük csúcspontja és vége gyakran egybeesik (Welke 2007 21). Értelmezésük viszont nem kevésbé izgalmas. Egy hirtelen befejezés lehet mulatságos, didaktikus vagy éppen rejtélyes és ezáltal diszkusszióra ingerlő. Érdemes lenne vizsgálni, hogy a műfaji különbsé-

gek milyen módszertani különbségeket tennének indokolttá, de ez nem célja a jelen dolgozatnak.

3. Esettanulmány: *Gusztáv nyelvet tanít?! Hisz nem beszél!*

A Gusztáv-filmek 5–10 perces rajzfilmek, a sorozat részei között nincs összefüggés. 120 rész készült el 1964 és 1977 között. A rendezők Dargay Attila, Jankovics Marcell és Nepp József. Gusztávnak, a főszereplőnek a legkülönbözőbb jellemeket adták: előfordul, hogy szigorú családapa vagy megkeseredett, kicsit bolond agglegény, máskor a világ megmentője vagy szegény elnyomott, aki igazságot követel magának. Minden részre jellemző, hogy van egy eltúlzott tulajdonsága: gyáva, gonosz, segítőkész, naiv vagy akár kleptomániás. Ez a jellembeli hiba vezet a konfliktushoz, és ez a humor forrása is. A történetek többnyire meglehetősen szarkasztikusak. A kisember életébe pillantunk be, így a legtöbb rész különösebb kulturális bevezetés nélkül érthető.

Meglepő lehet, hogy épp egy olyan rajzfilmet választottam idegennyelv-oktatáshoz, ahol a szereplők nem beszélnek. Gusztávot az ELTE-n, egy kedves tanáromnál, Berki Juditnál láttam először tanítani. Haladó diákjainak egy-egy cselekvéssort kellett a filmből magyarul elmondaniuk, mintha látássérültek számára kommentálnák a filmet. Az ötlet nagyon megtetszett, ezért megpróbáltam kezdő diákok számára módszereket találni, illetve néhány epizódhoz feladatlapot szerkeszteni. Az alábbiakban bemutatom azokat az ötleteket, melyekkel Gusztáv „taníthat”, illetve egy konkrét feladatlapot.

Először is a film néma voltából erényt kovácsolhatunk: saját szövegeket találhatunk ki, ami a csoport tudásszintjének megfelel. Ez igen sok időt vesz ugyan igénybe, szövegeink klasszikus értelemben nem „teljesek”, autentikusak, de éppen azért, mert kifejezetten oktatási céllal készülnek, az új témák vagy új nyelvtani jelenségek bevezetésére, a már ismert nyelvtani jelenségek ismétlésére, rögzítésére és tudatos szókincs bővítésre is használhatóak.

3.1. Gusztáv kitesz magáért – egy óra kezdőkkel

Kezdő diákjaimmal több Gusztáv-részt megnéztünk, ezek egyikét mutatom be az alábbiakban (l. a rövid leírást). A mellékletben találhatóak az órán használt feladatlapok. A bemutatott óra célja a többes számú ragozás bevezetése, beszédre motiválás, a tanulási technikák aktiválása, mind a passzív, mind az aktív szókincs bővítése, illetve mint mindig, az, hogy közben jól is érezzük magunkat.

A cselekmény: Gusztáv egy ismerős családot látogat meg a nyaralójukban. Már az első pillanatban nyilvánvalóvá válik a nézők számára, hogy a család ki nem állhatja, de a

tipikus magyar vendégszeretet miatt Gusztáv ebből semmit sem érzékel. Főhősünk annyira ügyefogyott, hogy még a „kötelező” vendégszeretet sem tartja vissza az egyébként nagyon türelmes házigazdákat attól, hogy végérvényesen kidobják.

Filmnézés előtt – motiváció, a kíváncsiság felkeltése

1. lépés: Találgatás, feltevések. A DVD-borító alapján a diákok leírják Gusztáv külsejét, és találgatniuk kell arról, milyen ember lehet, mi lehet a foglalkozása, hol élhet stb.

2. lépés: Valakinek a bemutatása pár mondatban – a házi feladat előkészítése. A szóbeli bemutatások után párban vagy egyedül szótár segítségével rövid leírást készítenek Gusztávról. Ezt a filmnézés előtt nem olvassák fel; a házi feladat az elkészített szöveg tartalmi javítása lesz majd.

3. lépés: Szövegértés (egyéni munka szótár segítségével)

Egy igaz-hamis feladat szövegét (1.1. melléklet) kell elolvasniuk, egyedül értelmezniük, és tippelniük a lehetséges történésről. Miután ez megtörtént, együtt megbeszéljük a felmerült problémákat.

Az első vetítés közben

4. lépés: Az 1. lépés hipotéziseinek ellenőrzése egyénileg.

Az első vetítés után

5. lépés: Szövegértés (pármunka szótár nélkül)

A cselekményről írt rövid szöveget (1.2. melléklet) feldarabolva kapják meg. Feladatuk a szöveg rekonstrukciója. A szövegben sok az ismeretlen kifejezés, s mivel szótár nélkül kell először dolgozniuk, gyakorolják a globális értést, a kulcsszó-keresést, a hipotézisalkotást, szakszerűbben szólva fejlesztik a túlélő kompetenciájukat. (Nagyon fontosnak tartom azokat a gyakorlatokat, melyek nemcsak a nyelvtudást mélyítik, hanem a fantáziát és a logikát is próbára teszik, mert az idegen nyelvű kommunikációban mindkettőre nagy szükség van.)

A második vetítés során

6. lépés: az 5. lépés megoldásának ellenőrzése. A film megfelelő jeleneténél a DVD-t leállítom, az oda illő mondatot vagy mondatokat felolvassák. (A szöveg maga tulajdonképpen nem koherens, nem élvezhető a film nélkül, inkább feliratok sorozata, illetve el nem hangzó párbeszédet tartalmaz.)

A filmnézés után

7. lépés: keresés a szövegben. A diákok a teljes szöveget megkapják (1.2. melléklet), a feladat a helyhatározóragok, valamint az igék megkeresése. Az előbbieket megtalálása csak ismétlés, az utóbbiak azonosítása nehézséget jelenhet, mivel nem

csak a többes számú igei személyragok, hanem az igék egy része is ismeretlen számukra.

8. lépés: a többes számú igei személyragok reprodukív és produktív kiegészítése. A szövegben található igék alapján kell a két táblázatot kiegészíteniük (1.3. melléklet). Bár az összes igealak nem szerepel a szövegben, minden végződésre van legalább egy példa. A feladat így egyben ellenőrzi, hogy a diákok megértették-e és gyakorlatban alkalmazni tudják-e a magánhangzó-harmónia és az igeragozás szabályait.

9. lépés: a házi feladat megjelölése (a 2. lépés alapján).

3.2. Egyéb ötletek a Gusztáv-filmek nyelvórán való alkalmazásához

Az alábbi táblázatba gyűjtöttem azokat az ötleteteket, amelyeknek segítségével a Gusztáv-filmeket nyelvoktatási célokra használhatjuk. Remélem, kedvet kaptak Gusztávhoz, és megszerettetik diákjaikkal is.

Filmnézés előtt	Filmnézés közben	Filmnézés után
A DVD-borító mint beszélgetésindító	Kommentálni a filmet látássérülteknek	Saját tapasztalatok, érzések kifejezése, tetszésük vagy nemtetszésük szavakba öntése
A DVD-borító alapján fogalmazást írni	Feliratozni a filmet hallássérülteknek	
Asszociogram a film témájához vagy címéhez	Feldarabolt szöveg összeállítása	Egy szereplő bemutatása (szóban vagy írásban)
A cím alapján találgatni a lehetséges történésről (szóban vagy írásban)	Lyukas szöveg választható megoldással vagy anélkül	Szerepjátékok
Bemutatni a szereplőket és ez alapján találgatni a lehetséges történésről (szóban vagy írásban)	Szövegjavítás (grammatikai vagy tartalmi szempontból)	Levelet / e-mailt / naplőbejegyzést írni az egyik szereplő nézőpontjából
Szövegtisztító feldarabolása	Igaz-hamis feladat	Pletykalapba cikket írni a történetről
Tartalmi teszt választható megoldással	(Abszurd) párbeszéd írása	Szókincsbővítés
Szövegelemzés	Gondolatolvasás (a szereplők gondolatainak megfogalmazása)	Nyelvtani feladatok, szövegelemzés
Feladatok a film értelmezéséhez	A történet végének a kitalálása	Történetjavítás A cselekmény elmesélése Filmkritika írása Új Gusztáv-történetet kitalálás és előadása

3.3. A diákok véleménye a filmmel való munkáról

Diákjaimmal kitöltettem egy kérdőívet, amelyben értékelhették a filmekkel történt munkánkat. A magyar filmek közül legjobban a *Csak szex és más semmi* című tetszett nekik. (A film egy 1-től 5-ig tartó skálán 4,6-os átlagot kapott, második helyen végzett Gusztáv (4,3). A feladatok közül is értékelték néhányat az alapján, hogy szerintük mennyire hatékonyak. Leghatékonyabbaknak a nyelvtani (4,5) és a szövegalkotási feladatokat tartották (4,1), a többi gyakorlat is jó „jegyet kapott“: a szövegelemzés és az igaz–hamis feladat 4, a feldarabolt szöveg összeállítás 3,7 pontot. Meg kellett továbbá becsülniük, hány szóval bővült Gusztáv három epizódjával (melyeknek egyike a fent bemutatott rész) az aktív, illetve a passzív szókincsük. Aktívra átlagban 12, passzívra 19 szót írtak.

4. Összefoglalás

Diákjaimmal már több magyar játékfilmet megnéztünk, ismerik a híres magyar filmszínészeket, és érdeklődéssel várják az újabb és újabb filmeket az ismert színészek szereplésével. Nagyon kíváncsiak a magyarságra és megszerették a magyar kultúrát. Az egyik legszebb dicséretet egy 25 éves diákom mondta: „Magyarország gyönyörű ország, lebilincselő a történelme, és nagyon kedves emberek élnek ott. Amióta magyarul tanulok, sokkal büszkébb vagyok arra, hogy osztrák vagyok.” Ha a nyelvtanulás során kulturális ismeretekkel is gazdagodnak tanulóink, sokkal tudatosabban látják saját kultúrájukat is. A kulturális összehasonlítás képessége, az interkulturális kompetencia birtoklása nyitottá és elfogadóvá tehet, ami nagyon nagy nyereség mindannyiunk számára.

IRODALOM

- BRANDI, M.L. 1996. *Video im Deutschunterricht*. München; Deutschland: Langenscheidt.
- DURST, P. 2006. A videó szerepe a MID oktatásában. *THL2* 1-2. szám, 121-127.
- RÖSSLER, L. 2007. Viel weniger an Film ist mehr. *Fremdsprache Deutsch*. Heft 36. 17-20.
- SASS, A. 2007. Filme im Unterricht – Sehen(d) lernen. *Fremdsprache Deutsch*. Heft 36. 5-13.
- SZILI, K. 2005. A múlt tanításairól és a jelen kihívásairól a nyelv és a kultúra tanításának kapcsán. *THL2* 1-2. szám, 48.
- WELKE, T. 2007. Ein Plädoyer für die Arbeit mit Kurzfilmen im Unterricht Deutsch als Fremdsprache. *Fremdsprache Deutsch*. Heft 36. 21-25.
- Gusztáv kitesz magáért – Gusztáv 2. DVD – Video és Audio Kft. 2002

Melléklet

1.1 Igaz–hamis feladat

IGAZ VAGY NEM IGAZ?

1. Nyár van.
2. Gusztáv mindig jókedvű.
3. Mindenki szereti Gusztávot.
4. Gusztáv kicsit ügyetlen.
5. Gusztáv jól főz és szívesen mosogat.
6. A család nagyon udvarias és türelmes.
7. Gusztáv egyik bőröndje kék, a másik sötétzöld.
8. A paprika tiszta.
9. A székek fehérek.
10. A szúnyogok éhesek.

1.2 Gusztáv-szöveg

A kislány, Panni és a kisfiú, Tomi a kertben vannak. Apa a létrán áll és fest, anya a konyhában főz. Az autó a garázsban áll. Mindenki nagyon jókedvű és boldog. Gusztáv a kapu előtt kiabál: „Hahó! Hahó!”

„Hm, itthon vannak? ... Igen, itt vannak a játékok a földön!”

Az egész család a házban van az ajtó mögött. A házban sötét van.

– Szervusz Gusztáv! Milyen jó, hogy itt vagy! Nagyon örülünk neki!

– Csókolom, Gusztáv bácsi!

– Sziasztok! Végre itt vagyok! Hogy vagytok? Remélem, nagyon jól!

Korán reggel Gusztáv a konyhában énekel. Reggelit csinál. Apa és anya ágyban vannak, Gusztáv az ágyba viszi a reggelit. Apa és anya nem örülnek, de mosolyognak. Az egész család eszik. Gusztáv nagyon boldog. Gusztáv mosogat. Anya nagyon szomorú.

Apa a létrán áll és fest.

– Segítsek?

– Köszönöm, ne!

– Akkor hazamegyek!

– Ne menj el!

Apa nagyon ideges. Később sír is.

Nagyon rossz az idő. Gusztáv és a gyerekek csónakázni mennek.

– Állj, vihar van!

– Ó, nem baj!

Gusztáv, Panni és Tomi a csónakban ülnek. Gusztáv énekel, a gyerekek pedig nagyon félnek. Apa és anya otthon vannak. Nagyon szomorúak és félnek.

Az egész család a tv előtt ül. Késő van és nagyon unalmas a műsor.

Anya az ágyban fekszik és egy izgalmas krimit olvas.

– Mit olvasol? Egy krimit? Ez vacak! A sakk sokkal jobb!

Apa a tóparton alszik. A szúnyogok nagyon boldogok. Vacsoráznak.

Apa korán reggel megy haza. Nagyon fáradt és rosszkedvű.

– Gusztáv, elegendem van!

– Ugye, csak vicceltek?

– NEM!!!

1.3 Igeragozás

(én) -ok, -ek,-ök

(mi) _____

(te) -sz, _____ (!)

(ti) _____

(ön) ----

(önök) _____

(ő)----

(ők) _____

	dunkel (a, á, o, ó, u, ú)	hell (e, é, i, í, ö, ő, ü, ű)	in der letzten Silbe (ö, ő, ü, ű)	van (Ausnahme)
(én)	állok		ülök	
(te)		félsz		
(ön)/ (ő)				
(mi)		félünk	ülünk	vagyunk
(ti)				
(önök) (ők)	állnak			

	dunkel (a, á, o, ó, u, ú)	hell (e, é, i, í, ö, ő, ü, ű)	in der letzten Silbe (ö, ő, ü, ű)	megy (Ausnahme)
(én)		viccelek		
(te)			örülsz	
(ön)/ (ő)				
(mi)	olvasunk			megyünk
(ti)			örültök	mentek
(önök)/ (ők)		viccelnek		